

Poselství prefekta
Dikasteria pro podporu integrálního lidského rozvoje
u příležitosti Mezinárodního dne proti zneužívání drog a
proti nezákonnému obchodování s nimi

Mezinárodní den proti zneužívání drog a proti nezákonnému obchodování s nimi, ustanovený Spojenými národy, je důležitou příležitostí pro to, abychom upoutali pozornost svého svědomí na skutečnost, že se omamné látky i nadále „šíří v nepředstavitelných formách a rozměrech“.¹ Tento jev je živěn – nikoli bez ústupků a kompromisů různých institucí – „ostudným trhem, který překračuje hranice zemí i kontinentů“² a je propleten s organizovaným zločinem a obchodem s narkotiky.

Dnes se ocitáme v situaci, kdy se závislosti v porovnání s nedávnou minulostí hluboce proměňují;³ drogy se staly spotřebním výrobkem slučitelným s každodenním životem, se zábavními aktivitami, a dokonce i s hledáním pohody.

Vedle spotřeby kokainu se stále více šíří heroin, který „dosud představuje největší procento (80 %) nové poptávky v obchodu s opiáty v Evropě“.⁴ Kromě toho nové psychoaktivní intoxikační látky – anonymně dosažitelné za nízkou cenu prostřednictvím internetu – pronikají i do vězeňských prostor a mobilizují k prodejním činnostem mnoho lidí naverbovaných v problematických perifériích, kde rovněž nacházejí nové spotřebitele.

Primát ve spotřebě však patří konopí, o němž probíhá horlivá debata na mezinárodní úrovni. Její tendence přehlížet etický úsudek o této látce, jenž je sám o sobě negativní jako u každé jiné drogy,⁵ vychází z ohledu na možnosti jejího terapeutického využití, což je oblast, u níž se očekávají doložená vědecká data z období monitoringu, jak tomu má být u každého experimentování zasluhujícího si veřejnou pozornost.

Ještě dříve než vyslovíme úsudek o těchto otázkách, počínaje předsudky různého druhu, je třeba lépe pochopit tendence v užívání konopí, s ním spojené škody a důsledky regulačních politik v různých zemích, které nutí ilegální trh, aby vyvíjel produkty se zamýšleným vlivem na modely spotřeby a zdůrazňoval primát touhy, která se nevyhnutně uspokojuje drogou.

¹ Papež František, Projev k účastníkům 31. mezinárodní *Drug Enforcement Conference*, 20. června 2014.

² Tamtéž.

³ Protidrogové politické oddělení, Výroční zpráva pro parlament o užívání omamných látek a o drogových závislostech v Itálii za rok 2016.

⁴ Evropské centrum pro sledování drog a drogových závislostí, Zpráva o drogách v Evropě, 2017.

⁵ Vyslovit „ne drogám všeho druhu“ opakoval papež František vícekrát. Srov. např. generální audience ze 7. května 2014.

Rovněž patologické hraní neboli závislost na hrách představuje od určité doby šířící se metlu, která závislosti ještě více diversifikuje. Legalizace hazardních her, i když je podporována úmyslem demaskovat jejich kriminální řízení, zvyšuje exponenciálním způsobem počet patologických hráčů. Kromě toho je třeba považovat daně získané státem za eticky nepřijatelné a neslučitelné s oblastí prevence. Je vysoce žádoucí stanovit intervenční modely a odpovídající způsoby monitoringu, společně s poskytováním fondů, aby bylo možné tomuto jevu čelit.

Zatímco panoráma závislostí se diversifikuje, lhostejnost a mnohdy i nepřímá spolupráce na tomto jevu pomáhají odvracet pozornost veřejného mínění a vlád, které se soustřeďují na jiné naléhavé potřeby. Avšak tváří v tvář překvapujícím událostem našich dní, jež vyžadují síly, zdroje a nepředvídané odpovědi, často nabývá vrchu krizové řešení nad seriózní kulturou prevence, která je schopná vybavit se cíli, nástroji a zdroji zaručujícími stálost a trvalost řešení daných problémů.

To, že v mnoha zemích selhaly programové snahy, instituční služby a zdroje, jen potvrzuje tento stav. Co se po desetiletí nabízelo jako obrana proti šíření závislostí, bylo v mnoha případech omezeno na marginální záštitu, jejímž úkolem bylo osaměle brzdit pustošení vyvolané dlouhotrvajícím nedostatkem pozornosti.

Dnešní stav závislostí v mnoha případech ukazuje na mezery v plánovitosti, v politickém a perspektivním přístupu k problému. Signalizuje těžkopádný a neadekvátní postup vůči soutěživému a pružnému trhu s drogami, který respektuje poptávku a vždy je otevřen novým nabídkám, například nedávno vytvořeným syntetickým opiátům extáze a amfetaminu. Právě nedávné rozšíření spotřeby extáze může svědčit o tom, že používání nedovolených omamných látek už zasáhlo veškerá místa a že být závislý na drogách už neznamená jen závislost na heroinu, ale že se vytváří nový profil mnohostranného uživatele, který se uchyluje k různým omamným látkám a současně i k alkoholu.

V důsledku toho nemohou mít zásahové strategie pouze specializovaný charakter anebo směřovat jen ke snížení škody a ani nemohou dále považovat drogy za fenomén nahrávající jen sociálním útrapám a deviaci. Snižování škody musí nutně zahrnovat jak toxikologickou péči, tak i podporu personalizovaných terapeutických programů psychosociálního charakteru, aniž by poskytovaly příležitost chroničnosti, která poškozuje člověka a je eticky zavržením hodná. Snižování rizika se naopak zaměřuje na vyvarování se doprovodných škod ze závislosti, je výrazem požadavků spíše epidemiologických než terapeutických a utváří se jako strategie sociální kontroly a hygienické ochrany. Skutečným rizikem je, že způsobem více sterilním a méně viditelným se může dospívat k psychologické a sociální smrti drogově závislého a oddalovat jeho smrt fyzickou.

Považovat člověka za nenapravitelného znamená kapitulovat, čímž se popírá psychologická dynamika schopná změny a poskytuje se alibi pro nečinnost drogově závislého i institucí, jejichž úkolem je vytvářet prevenci a léčit. Řečeno jinými slovy, nelze se smířit s tím, že společnost bude přijímat užívání drog jako chronický rys doby, podobně jako alkoholismus a nikotinismus, a ustoupí od ostré konfrontace o mezích svobody státu a občana tváří v tvář užívání omamných látek.

Obdobně nelze minimalizovat ty závislosti, které se rodí a rozvíjejí se ve své složitosti v souvislosti s předchozím klinickým sledováním anebo následkem užívání psychoaktivních látek; to je případ takzvané „dvojí diagnózy“, oblast psychické poruchy, která ve fázi léčby vyžaduje velké nasazení.

„Je zřejmé, že neexistuje jediná příčina, která vede k závislosti na drogách, ale vstupuje sem mnoho faktorů, k nimž patří chybějící rodina, sociální tlak, propaganda prodejců nebo touha prožít nové zkušenosti. Každý drogově závislý si s sebou nese jinou osobní historii, již je třeba naslouchat, pochopit ji, milovat, a nakolik je to možné, uzdravit a očistit. Nemůžeme upadnout do nespravedlivého třídění drogově závislého jako předmětu anebo porouchaného mechanismu; každého člověka je třeba oceňovat a vážit si ho v jeho důstojnosti, aby se mohl uzdravit.“⁶

„Dobré praktiky“, které směřují proti rezignující normalizaci anebo proti delegování úkolů na několik lidí s dobrou vůlí, nám připomínají povinnost prevence a zároveň nás vedou k tomu, abychom se zaměřili na „pečování“ ve smyslu co nejširší a nejkompletnější starosti o zdraví. Procesy a strategiemi širokého záběru, primárně založenými na prevenci, počínaje povinnostmi vzdělávání, se mají nutně zabývat všichni účastníci sociální sféry.

Dnešní scénář, s nímž se musíme vyrovnávat, je poznamenám ztrátou tradičního primátu, který zaujímala rodina rodinou a škola, vyprázdněním autority dospělých i těžkostmi v oblasti rodičovství. Ukazuje se tak, že není čas na snahu po sebezprosažení, ale spíše na vytváření „sítí“ schopných znovu aktivizovat výchovné sociální synapse, překonávat zbytečnou soutěživost a různé formy zbavování se zodpovědnosti. Abychom se vyhnuli tomu, že mladí budou vyrůstat „bez péče“, že budou spíše „chování“ než vychovávání a přitahování „výchovnými protézami“, za něž mohou dobře posloužit drogy, musí být každý účastník sociální sféry ve styku s druhými a s velkou pozorností sdílet nezbytné základní výchovné hodnoty, orientované na integrální formaci člověka. Zde je třeba zaznamenat nasazení a vytrvalost odborníků a dobrovolníků soukromého sociálního sektoru, kteří už od chvíle, kdy se problém drog objevil, přinášeli první odpovědi. Jejich často málo hodnocená práce si zasluhuje konkrétní podporu a patřičnou pozornost. Ostatně z terapeutických komunit přicházejí signály změny o vysoké výchovné hodnotě, které jsou užitečné pro průběh rehabilitace a ještě více v oblasti prevence.

Výchovný aspekt je důležitý především ve zranitelném a nezavršeném období dospívání, kdy se střídají intenzivní chvíle objevování a zvědavosti, ale také deprese, apatie a stavy, které symbolicky nebo skutečně ohrožují život. Tyto záměrně provokativní způsoby chování usilují překonat bolesti způsobené pocitem nepřekonatelné zdi před sebou v nekonečné přítomnosti či v nedohledné budoucnosti. To jsou výzvy k životu, ale také výzvy k pomoci a k podpoře adresované dospělým, kteří dokážou předávat chuť do života a vědomí o jeho hodnotě.⁷

⁶ Papež František, Projev k účastníkům setkání organizovaného „Papežskou akademií věd“ o narkoticích: *Problems and Solutions of this Global Issue*, 24. listopadu 2016.

⁷ Srov. David Le Breton, *Cambiare pelle. Adolescenti e condotte a rischio*, Bologna, EDB, 2016.

Jak řekl papež František, mladí „hledají mnoha způsoby ‚opojení‘, které jim dává pocit, že jsou živí. Tak jim ho dejme! Stimulujme všechno to, co jim pomáhá proměňovat jejich sny v plány, aby mohli objevovat, že veškerý potenciál, který v sobě mají, je mostem a přechodem k povolání (v tom nejširším a nejkrásnějším slova smyslu). Navrhujme jim rozsáhlé cíle a velké výzvy a pomáhejme jim k jejich uskutečňování a k dosahování jejich cílů. Nenechávejme je samotné. Dávejme jim výzvy větší, než si oni dávají sami sobě. Nedopusťme, aby ono ‚opojení‘ dostávali od jiných, kteří nedělají nic jiného, než že uvádějí jejich život v nebezpečí, ale dávejme jim ho my. Ale to správné ‚opojení‘, které uspokojí jejich touhu hýbat se a jít dopředu.“⁸

Jako protiklad k pomíjivému štěstí ze závislostí slouží kreativní láska a dospělí, kteří dokážou vyučovat a praktikovat zdravou péči o sebe. Duchovní vize života promítnutá do hledání smyslu a otevřená pro setkání s druhými představuje to největší výchovné dědictví, které si generace musejí odevzdávat dnes více než kdy jindy.

Jinak závislosti přispějí k zabití lidstva, protože víme dobře, že ten, kdo nemiluje sebe, není schopen milovat ani svého bližního.

Vatikánský městský stát, 26. června 2017

*Kard. Peter Kodwo Appiah Turkson
Prefekt Dikasteria
pro službu integrálnímu
lidskému rozvoji*

⁸ Papež František, Projev na diecézním pastoračním setkání na téma *Nenechávejme je samotné! Doprovázet rodiče při výchově dospívajících dětí*, 19. června 2017.